

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ปัจจุบันของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยใช้วิธีพหุกรณีศึกษา โดยศึกษา 2 โรงเรียนคือ โรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดเล็ก ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การเลือกกรณีศึกษา
2. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
3. การเก็บข้อมูลภาคสนาม
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การเลือกกรณีศึกษา

1.1 การเลือกโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เน้นการศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยใช้การศึกษาแบบพหุกรณีศึกษา (Multi-Case Studies) ในโรงเรียน 2 แห่ง คือโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีบริบทและการนำไปปฏิบัติที่หลากหลาย ผู้วิจัยได้สำรวจและเลือกโรงเรียนโดยศึกษาประวัติและภูมิหลังการดำเนินงานของโรงเรียนดังกล่าว ตลอดทั้งได้รับการแนะนำจากผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ซึ่งโรงเรียนทั้ง 2 แห่งนี้ได้รับการยอมรับจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผู้ปกครองและบุคคลโดยทั่วไป เป็นโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โรงเรียนขนาดใหญ่เป็นโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝัน ผ่านการประเมินคุณภาพรอบ 2 จาก สมศ.ในระดับ ดีและดีมาก ทุกมาตรฐาน เป็นโรงเรียนยอดเยี่ยมมีชื่อเสียงในหลายด้าน ทั้งผู้บริหาร ครู และนักเรียนได้รับรางวัลทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและในระดับชาติ และโรงเรียนขนาดเล็กเป็นโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพรอบ 2 จาก สมศ.ในระดับดีมากทุกมาตรฐาน เป็นโรงเรียน นวัตกรรมใช้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-Net)

ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สูงกว่าระดับประเทศทุกวิชา ผู้บริหารได้รับการคัดเลือกเป็นผู้บริหารดีเด่นระดับเหรียญทองของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในโรงเรียนขนาดใหญ่ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ คณะกรรมการนักเรียน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ปฏิบัติงานอยู่จริง ประจำปีการศึกษา 2552 จำนวน 20 คน ในโรงเรียนขนาดเล็กประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ คณะกรรมการนักเรียน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ปฏิบัติงานอยู่จริง ประจำปีการศึกษา 2552 จำนวน 12 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 32 คน

2. การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งต้องดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึก (Field notes) สำหรับเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยมีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสาร บทความ ทฤษฎีและงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล

2.2 นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 มาสรุป และสร้างประเด็นคำถาม ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อจัดทำแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จำนวน 3 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และการดำเนินงานตามคุณลักษณะของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลสำหรับใช้สัมภาษณ์ผู้บริหารและครู

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล สำหรับใช้สัมภาษณ์ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา

ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการนักเรียน สำหรับใช้สัมภาษณ์คณะกรรมการนักเรียน

2.3 นำแบบสัมภาษณ์ทั้ง 3 ชุด ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่านพิจารณาความเหมาะสมและความถูกต้องตามเนื้อหาและภาษา เมื่อผู้วิจัยได้ปรับแก้ตามคำแนะนำแล้ว นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้ง และนำไปทดลองใช้ใน โรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงกับโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา ก่อนไปใช้จริง

2.4 เตรียมแบบบันทึกภาคสนาม (Field notes) เพื่อใช้เก็บข้อมูลภาคสนาม และบันทึกเหตุการณ์และกิจกรรมต่าง ของทั้ง 2 แห่ง

3. การเก็บข้อมูลภาคสนาม

3.1 ขั้นเตรียมการ

3.1.1 ผู้วิจัยติดต่อโรงเรียนที่จะใช้เป็นกรณีศึกษา เพื่อขอความร่วมมือในการทำวิจัย โดยผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์และขอบข่ายของการวิจัยในโรงเรียน หลังจากนั้นจึงส่งหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อขออนุญาตอย่างเป็นทางการ

3.1.2 ก่อนดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยเดินทางไปยังโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาล่วงหน้า ก่อน 1 สัปดาห์เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้บริหาร และบุคลากรในโรงเรียน และวางแผนการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และสังเกตกับผู้เกี่ยวข้อง

3.1.3 ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโรงเรียน ได้แก่ ธรรมนูญโรงเรียน แผนกลยุทธ์โรงเรียน รายงานการประเมินตนเอง (SAR) รายงานการประเมินคุณภาพภายนอก แผนปฏิบัติการราชการประจำปีของโรงเรียน คำสั่งแต่งตั้งกรมอบหมายหน้าที่บันทึกการประชุมโรงเรียน/ฝ่าย/สาระวิชา รายงานผลการปฏิบัติงาน/โครงการ ตลอดจนได้เตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานภาคสนาม ได้แก่ กล้องถ่ายรูปและเครื่องบันทึกเสียง

3.1.4 จัดทำตารางการปฏิบัติงานวิจัยในโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามและสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดและซ้ำซ้อน

3.1.5 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสังเกต โดยใช้แบบบันทึกภาคสนาม และใช้เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูปเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์

3.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

3.2.1 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 2 แห่งเป็นเวลา 11 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือน พฤษภาคม 2552 – เดือนมีนาคม 2553 เดือนละ 3 ครั้ง/โรงเรียน แล้วเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น โดยใช้วิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วม พร้อมกับการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ตามตารางที่ได้กำหนดเอาไว้

3.2.2 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่รวบรวมได้ มีความเที่ยง และความตรง ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย (Data Triangulation) อีกทั้งยังได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากโรงเรียน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบการทำงานภาคสนาม นอกจากนี้ยังได้ตรวจสอบข้อมูล (Field notes) จากผู้บริหารสถานศึกษา ทุกครั้งที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพื่อเป็นการยืนยันข้อมูล กิจกรรมและเหตุการณ์ว่าได้มีการปฏิบัติจริงในโรงเรียน (Denzin, 1970 อ้างถึงใน สุภากร จันทวานิช, 2543)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากได้รวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 2 แห่งแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามจากแบบบันทึก (Field notes) ซึ่งเป็นการสังเกตเกี่ยวกับเหตุการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนในโรงเรียน และบางครั้งอาจมีการสัมภาษณ์เพื่อยืนยันการให้รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำเนินงานนั้น ๆ เช่น สอดถามครูเกี่ยวกับโครงการ/กิจกรรมของโรงเรียนที่จัดแสดงไว้ เป็นต้น ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ตรวจทานและแก้ไขทุกครั้งที่มีการเก็บข้อมูลภาคสนาม จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ จำแนก และจัดเข้ากลุ่มตามลักษณะกิจกรรมที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย

4.2 นำข้อมูลภาคสนามทั้งหมดและข้อมูลจากการสังเกต สัมภาษณ์ มาสังเคราะห์ตามกรอบแนวคิดของการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการบรรยาย แบบความเรียง